

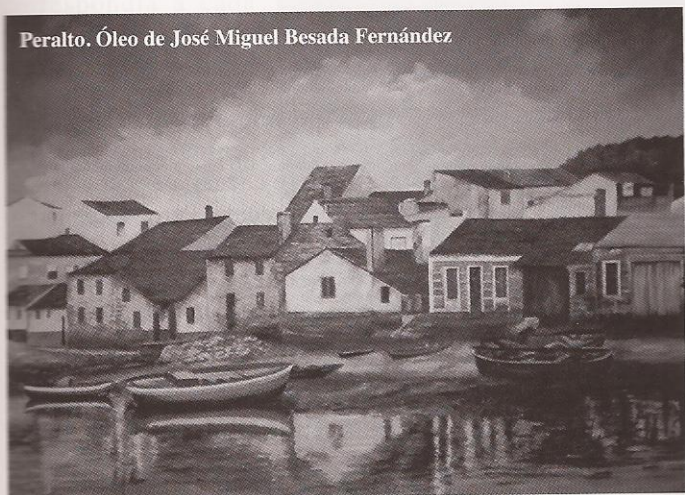

O GROVE: PERALTO NO TEMPO DO RACIONAMENTO

Por: José Miguel Besada Fernández

Na época que tratamos, todos os barrios de O Grove teñen as mesmas características. Existe unha cultura marcada exclusivamente pola actividade laboral, a pesca artesanal de baixura. Todas as conversas, tanto dos homes de terra como os do mar, xiraban sobre os temas mariñeiros. As condicións de vida apenas evolucionaban.

Peralto. Óleo de José Miguel Besada Fernández

Dentro das similitudes que hai en todos os barrios de O Grove, cada un ten unhas características propias que o diferencian dos demais e veñen marcadas por pequenos factores. Un dos mais populares é Peralto.

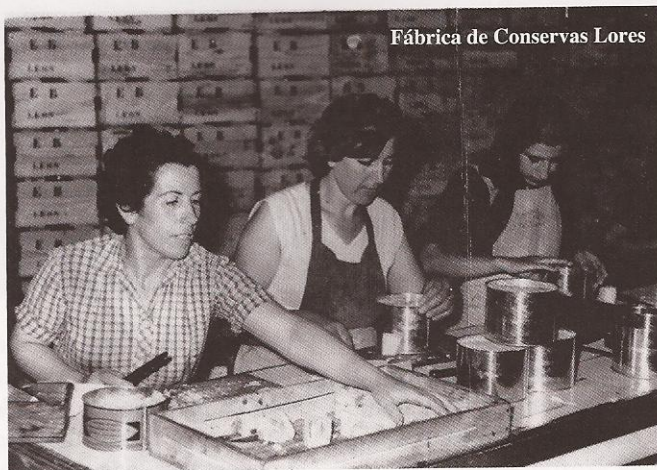
Peralto é un barrio céntrico, formado por xente moi aberta, moi unida e, como a maioría, era un mundo case cerrado, ou sexa, facíase practicamente toda a vida nel, xa que tiñan todo o que necesitaban. Está enriba do mar, convive co murmurio do vento e do mar e o chiar das gaivotas, co cheiro da balumada e da lama,..., o mar batía contra as casas que estaban en primeira liña da praia, chea de dornas, gamelas e todo tipo de pequenas embarcacións. Era tal a dependencia que ata se pode dicir que formaban un ecosistema. Os vellos reuníanse e tiñan os faladoiros á veira da praia, coma nunha ágora grega, falando da súa teima, o inesgotable tema do seu oficio, o mar. Os rapaces criábanse na praia, alí xogaban, aprendían, espertaban a imaxinación e

curtiáanse no que sería xa o seu predestinado traballo de mariñeiro dende os oito ou nove anos de idade, que alternarían coa escola o mesmo que fixeran seus pais e avós que foran alternando coa escola de don Claudio que os curtiu a todos.

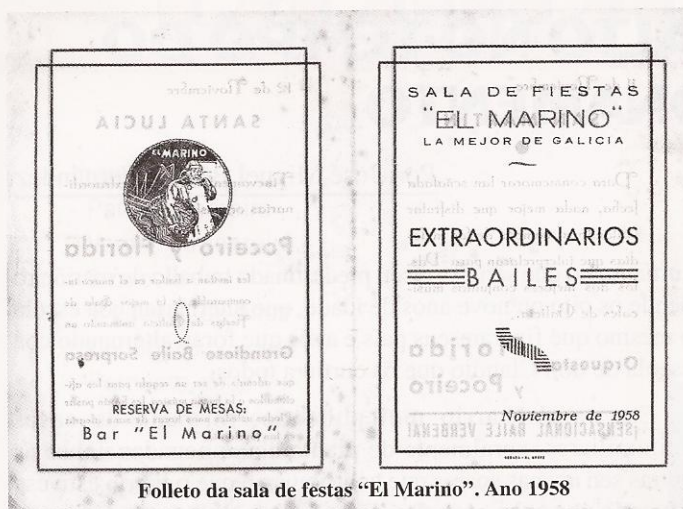
Era xa un barrio moi poboado, formado de casas unifamiliares, xeralmente de planta baixa pegadas unhas ás outras sen apenas soares que contribuían a que o barrio estivese formado por unha gran familia unida e solidaria para o ben e para o mal. Ao mesmo tempo, este barrio tiña practicamente todos os servizos necesarios para a vida cotiá, aparte de que estaba no corazón do pobo. Había de todo, as tabernas de siño Chuco "o Ghabino", a de siña Mercedes "a Venturiña", a do Cadrado, a Tenda de Pepita "a Lavandeira", o taller de *follalata* de Casal, o estaleiro de Caamaño, a panadería e docería de Manuel Campaña, o xastre Ramón "o Lavandeiro", o estanco e muíño de dona Cándida¹, o *fabriquin* de conservas de Lores,..., entre outros artesáns; lugares todos estes onde había faladoiros e onde se informaban das novidades e da vida dos veciños e dos coñecidos.

Tamén foi moi importante para a evolución social e a formación do carácter da xente de Peralto a proximidade da zona e diversión (de marcha se diría hoxe), pois alí ao lado estaban o Teatro Cine Besada onde eran frecuentes as funcións musicais de variedades feitas por compañías de cupletistas de fóra, así como actuacións de cantantes afeccionados da localidade (que, por certo, había moi boas voces), do que se fixo moi coñecido a chamada "Fiesta en el Aire", así como representacións de obras de teatro que neste pobo tiveron sempre gran tradición,

destacando a da obra Do Meco. Estaba o moderno Cine O Marino, o Salón de Baile Novedades e o Girasol que, xunto cos cines, eran as diversións que había no pobo. As populares tabernas de Abel, o Ghalo, o Naveiro; os cafés Armonía, Bolero e o de siña Visita "a Poia"; todo isto fixo que Peralto fora un barrio de moita vitalidade, variedade e animación que estaba ao día en todo, desenvolvéndose nel certas inquiredanzas artísticas que o caracterizaron.

¹ Nos pobos, naquel tempo á maioría das mulleres coñecíaseles polo nome ou a chata e as maiores eran Siña... había poucas que levasen o de Dona e en casos moi especiais. Pero iso podería ser tema doutro artigo.

Folleto da sala de festas "El Marino". Ano 1958

Como precedente da creatividade, cultura, carácter, sentido do humor e sintonía entre os veciños do barrio de Peralto partiremos do tempo da ditadura de Primo de Rivera. Na tenda/panadería de Manuel Campaña, reuníanse, coma en todas, os veciños para falar de todo un pouco. Nunha destas, o dono do local, Marcelino Prieto e Jose "o Lixeiro" puxéronse mans a obra para facer a letra e a música para organizar unha comparsa contando, claro está, coa censura dos tempos que corrían, polo que, despois de ter clara a idea do que querían, conseguiron a burra de Xan "o da Ovella" que sería fundamental para o propósito que tiñan. Logo de estar ben ensaiados (tradicionalmente tiñan voces moi afinadas), foron todos, e a burra tamén, no camión de Taboada á capital da provincia, Pontevedra, e alí, diante do Goberno Civil espetáronlle "O Jalopín". Cantaban mirando para a burra pero estendendo a man indicando ao Gobernador. Os do Goberno Civil gozaron e mostrárono aplaudindo con entusiasmo ata que se deron conta de que o de *jalopín* era polo gobernador. Zafáronse, pois pouco faltou para que os prenderan. Xa de volta, á altura de Sanxenxo, premiaron á burra fartándoa de *sopas de cabalo cansado* e, como a probe non estaba afeita a esa comida, morreu.

Outro feito que deixou pegada na cultura de Peralto nese tempo, foi a festa de Santa Lucía, creada tamén por José "o Lixeiro" que, como vemos, era persoa moi emprendedora ao

igual que Marcelino Prieto e Manuel Campaña. Fíxose no lugar do Cruceiro, por ser o lugar idóneo ao ter a explanada máis ampla, dentro do que cabe, xa que o resto eran os calexóns e a praia, co obxectivo de ter un día de festa para saír da rutina. Como daquela para facer festas na rúa só se podían facer en nome dun santo, elixiron a Santa Lucía, que deixara de celebrarse no tempo da guerra, volvendo máis tarde a facerse no outro extremo do barrio, ao final da rúa Barqueiras, organizada por José Figueiro. Nese tempo, tamén no Cruceiro, seguiu a tradición de facer un altar o día de Corpus, día que se adornaban as fiestras con colchas e as rúas con flores e espadanas.

Estas son dúas mostras do bo carácter, imaxinación e inquietude por facer a vida máis agradable para goce de todos os veciños de O Grove.

O RACIONAMENTO

Acabada a Guerra Civil, despois dese triste período, no barrio, ao igual que en todos os lugares, pensouse que acabaran todos os males definitivamente e que chegaría esa cousa que lle chaman benestar, a felicidade merecida. Pero, vaia pau; o

que viña era outra nova e longa etapa, chamada popularmente: "o ano da fame", que veu marcada, principalmente no pobo, por dous factores: Chércoles² e o racionamento (período da recente historia que non está suficientemente divulgado).

As consecuencias en Peralto, coma en todas partes, radicaron principalmente en que retrocedeu a calidade de vida, aínda peor que no tempo de Primo de Rivera, e non se lle vían perspectivas de mellorar. Seguía a emigración á Arxentina, non para xuntar prata para o retorno, senón para comer. A maioría deses emigrantes quedaron alí. Os males que había agudizáronse coa fame. Así

pasou cos as doenzas cutáneas propias daqueles longos invernos, como os carafunchos, colleduras, negras, golondrinos e frieiras,... Menos mal que na caixa de urxencias das casas había "*aceite de ghata*" moi efectivo para estes males. Os alimentos básicos eran escasos, non chegaban a medio dente, tanto o pan coma o aceite. Un amigo díxome unha vez, falando destes temas, que

² Chércoles, foi un garda civil que marcou época, ata o punto que se chegou a dicir, cando había algún problema: "... facía falta un Chércoles".

Procesión de Santa Lucía. Praza do Cruceiro. Anos 50

na súa casa nunca comeron pan reseso porque non chegaba á noite, e iso que había no barrio a panadería de dona Cándida, que polas mañás emanaba un agradable cheiro a pan fresco que abría o apetito. Había que apelar ao unto e ao touciño que apenas chegaban para o ano. Palpábaselle o cu ás galiñas para saber si podían contar con algún ovo para cear á noite... Todo o fundamental estaba controlado pola fiscalía e cada familia tiña a cartilla do racionamento para controlar a cantidade que lle correspondía a cada familia; ata o tabaco de picadura, cuxos efectos se vían no chan das tabernas mesturado coas serraduras, estaba controlado na cartilla. Non había rapaz que non tivera a experiencia de ir á froita, aos chicharos ou ás fabas lobas. Había débedas en todas as tendas do pobo, non só na do Chapello. Algúns tendeiros arruináronse de tanta débeda; nas tendas era indispensable ter lapis e papel porque á hora de pagar era ou ao fiado ou con lapis.

As familias seguían sendo, a maior parte, numerosas, pois as circunstancias, hábitat, invernos longos, sen radio nin libros, escaseza de luz, o fume da lareira, os colchóns de follato,..., eran factores estimulantes para a segregación orgánica de testosterona que coa falta de medios profilácticos eran as condicións idóneas para a procreación e, ademais daquela, cada fillo traía un pan debaixo do brazo.

Estas foron unhas circunstancias que, como en todos os pobos, lle tocou vivir a esa xeneración. Foi ante estas circunstancias adversas, onde se coñece o mais importante: a calidade das persoas e do colectivo. Aí é onde Peralto é un barrio querido, respectado e admirado. Aquí cabe destacar a unión e a solidariedade ante as dificultades, cousa que ben deron mostras, como quedou patente, no ben que se levaron todas as familias. Admitiron ben o novo rol que lles tocou vivir, sen perder nunca as súas raíces nin a súa filosofía da vida; non

esqueceron o Entroido aínda que, nos primeiros tempos non estaba o forno para bolos; era o tempo de Chércoles, o tempo de "Disuélvanse los Grupos", e había que andar con certo tento. Aínda así, os de Peralto, como bos mariñeiros e por tradición, eran xente moi aberta. Os mozos gustaban moito do cine e do

baile pois era a única diversión dos fins de semana. Pero tamén tiñan as súas dificultades, en moitos casos pola falta de cartos para a entrada, polo que había que facer traballos extra, colarse ou ir de balde que era o mellor. As películas entusiasmaban como as de Bob Steell ou Tom Tyler ou as de Fu Man Chu; o baile estaba amenizado pola orquestra do pobo si ben os días de San Martiño e Santa Lucía viñan orquestras de primeira liña coma a Florida e a Poceiro ámbalas dúas de Pontevedra; as cantareas e as serenatas estaban á orde do día coas cancións de moda daquela época, que eran os tangos de Gardel e os boleros de Machín, e nas tabernas as mexicanas de Jorge Negrete e Pedro Infante. Pero o que levaban no sangue eran os entroidos cos choqueiros e as comparsas que reviviron

Anos 50. Equipos de Peralto no entroido

na década dos anos cincuenta, baixo a dirección de Caneda, Marcelino Campaña e Latén, entre outros, como cabezas visibles porque no barrio colaboraban todos positivamente aportando ideas e o que podían. O que é de destacar en Peralto é o alto nivel cultural e artístico que había.

En canto aos rapaces, alternaban a escola co traballo no mar e xogar na rúa, suplindo a falta de xoguetes coa imaxinación. Xogaban ben ao fútbol descalzos, coa pelota de trapo, no "Estrellita" que era o equipo do barrio; xogaban aos xogos clásicos, hoxe desaparecidos, como a billarda, á buxaina, ás bolas, que a maioría eran seixos, as tintas de picar ou de pares ou nones, á alerta... e as rapazas ao truquel, á badana ou á corda; todo isto organizado e dirixido polos mesmos rapaces.